

Wyrok z dnia 21 maja 2008 r.

I PK 273/07

Wymaganie równoczesności odwołania przez radę nadzorczą spółki prezesa zarządu ze stanowiska i rozwiązania z nim umowy o pracę jest zachowane, jeżeli uchwała o odwołaniu bezpośrednio poprzedza, wchodzącą w życie w tym samym dniu, uchwałę o upoważnieniu przewodniczącego rady do rozwiązania umowy o pracę za wypowiedzeniem.

Przewodniczący SSN Zbigniew Hajn, Sędziowie SN: Józef Iwulski, Andrzej Wróbel (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 21 maja 2008 r. sprawy z powództwa Sylwestra B. przeciwko Z. SA w S.-K. o odszkodowanie, na skutek skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach z dnia 26 czerwca 2007 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Rejonowy w Skarżysku-Kamiennej wyrokiem z dnia 16 kwietnia 2007 r. oddalił powództwo Sylwestra B. (powód) przeciwko Z. SA w S.-K. (pozwany) o uznanie za bezskuteczne wypowiedzenia umowy o pracę. Sąd ustalił, że uchwałą [...] rady nadzorczej pozwanego z dnia 20 maja 2006 r. powód został powołany na stanowisko prezesa zarządu-dyrektora naczelnego pozwanego. W dniu 24 maja 2006 r. między stronami została zawarta umowa o pracę na czas nieokreślony od dnia powołania powoda na stanowisko prezesa zarządu, tj. od 20 maja 2006 r. Uchwałą [...] rady nadzorczej pozwanego z dnia 21 października 2006 r. powód został odwołany ze stanowiska prezesa zarządu-dyrektora naczelnego pozwanego. Następnie, tego samego dnia bezpośrednio po podjęciu uchwały [...] rada nadzorcza pozwanego

podjęła kolejną uchwałę [...] delegującą członka rady nadzorczej Włodzimierza M. do samodzielnego pełnienia czynności nadzorczych. Paragraf 1 tej ostatniej uchwały upoważniał Włodzimierza M. do rozwiązania w dniu 21 października 2006 r. umowy o pracę z powodem oraz do wręczenia mu tego wypowiedzenia. W dniu 21 października 2006 r. powód otrzymał od Włodzimierza M. pismo, w którym zawarta była informacja o odwołaniu powoda ze stanowiska prezesa zarządu-dyrektora naczelnego pozwanego oraz oświadczenie o wypowiedzeniu umowy o pracę z zachowaniem trzymiesięcznego okresu wypowiedzenia.

Zdaniem Sądu, w sytuacji, gdy „bezpośrednio po sobie, kolejno jedna po drugiej podejmowane są uchwały odwołujące osobę z funkcji Prezesa Zarządu, następnie oddelegowany został jeden z członków rady nadzorczej do wręczenia wypowiedzenia, a następnie wydelegowany członek wręcza to wypowiedzenie zachowany zostaje wymóg jednoczesności upoważniający Radę Nadzorczą do rozwiązania umowy o pracę z osobą, która właśnie przestała być członkiem zarządu.” Według Sądu, powodowi podano prawdziwą przyczynę wypowiedzenia. Z treści umowy o pracę wynika, iż rozwiązanie umowy o pracę może nastąpić z zachowaniem trzymiesięcznego okresu wypowiedzenia na skutek odwołania powoda z pełnionego stanowiska. „Zatem informacja w piśmie z dnia 21 października 2006 r. o czasie trwania okresu wypowiedzenia powinna ukierunkować powoda, co do przyczyny wypowiedzenia”. Sąd uznał, że konsultacji związkowej nie wymaga wypowiedzenie umowy o pracę zawartej na czas nieokreślony dokonane w następstwie odwołania pracownika z zarządu spółki kapitałowej.

Sąd Okręgowy w Kielcach wyrokiem z dnia 26 czerwca 2007 r. [...] zmienił za skarżony apelacją powoda powyższy wyrok Sądu pierwszej instancji i zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 48.045,00 zł tytułem odszkodowania.

W ocenie Sądu, apelacja jest uzasadniona. Odwołanie powoda z funkcji Prezesa Zarządu nastąpiło na mocy uchwały [...] rady nadzorczej z dnia 21 października 2006 r. Odwołanie to wywołało skutki prawne od chwili jego dokonania. Odwołanie członka zarządu powoduje utratę członkostwa w zarządzie spółki, co sprawia, że staje się on byłym członkiem zarządu, którego stosunek pracy na określonym stanowisku (np. prezesa zarządu) trwa nadal - aż do chwili jego rozwiązania. Konsekwencją oderwania stosunku pracy od członkostwa w zarządzie jest niestosowanie wobec odwołanego członka zarządu przepisu art. 210 k.s.h. Przepis ten odnosi się bowiem do „członka zarządu”, a więc do osoby, która w danej chwili pełni tę funkcję. Nato-

miast organem uprawnionym do rozwiązywania stosunków pracy, w tym także z odwołanym (byłym) członkiem zarządu, jest zarząd spółki. On bowiem jest organem wykonawczym spółki, do którego należy prowadzenie spółki i jej reprezentacja - obejmująca składanie oświadczeń woli oraz działanie w imieniu spółki. Skoro zatem powód wskazaną wyżej uchwałą rady nadzorczej pozwanego został odwołany ze stanowiska prezesa zarządu, to z tą chwilą przestał być członkiem zarządu i do wypowiedzenia umowy o pracę uprawniony był zarząd, a nie rada nadzorcza. W tym stanie rzeczy wypowiedzenie jest wadliwe, bowiem złożył je niewłaściwy organ, a w konsekwencji roszczenie powoda jest uzasadnione.

Pozwany zaskarżył powyższy wyrok Sądu Okręgowego w Kielcach w całości skargą kasacyjną, w której zarzucił naruszenia prawa materialnego, tj. art. 379 § 1 k.s.h., art. 368 § 1 i 4 k.s.h., art. 3¹ k.p., oraz art. 45 w związku z art. 47¹ k.p. oraz art. 61 § 1 i art. 111 § 1 k.c. mających zastosowanie poprzez art. 300 k.p. poprzez przyjęcie, że rozwiązania stosunku pracy z powodem dokonał organ niewłaściwy (rada nadzorcza, a nie zarząd) w sytuacji podjęcia w kwestiach odwołania z funkcji prezesa zarządu i rozwiązania stosunku pracy dwóch bezpośrednio po sobie następujących uchwał rady nadzorczej w tym samym dniu.

Wskazując na powyższe podstawy, wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie apelacji powoda od wyroku Sądu pierwszej instancji, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Kielcach do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W orzecznictwie Sądu Najwyższego panuje zgodny pogląd, według którego osoba fizyczna pełniąca funkcję członka zarządu w spółce prawa handlowego może być podwójnie powiązana z tą spółką. Może ją wiązać ze spółką stosunek organizacyjno-prawny i jednocześnie stosunek pracy. Pierwszy z nich podlega regulacji Kodeksu handlowego (obecnie Kodeksu spółek handlowych), a drugi przepisom Kodeksu pracy. Zgodnie z art. 197 § 1 k.h. odwołanie ze stanowiska członka zarządu może nastąpić w każdej chwili. W przypadku odwołania stosunek organizacyjno-prawny pracownika będącego członkiem zarządu ustaje ze skutkiem natychmiastowym, pozostaje zaś stosunek pracy, który trwa do chwili jego rozwiązania. W wyroku z dnia 16 czerwca 1999 r., I PKN 117/99 (OSNAPiUS 2000 nr 17, poz. 646), Sąd

Najwyższy uznał, że z chwilą odwołania z zarządu pracownik staje się „byłym członkiem zarządu”, z którym rozwiązanie umowy o pracę należy już do uprawnień zarządu, a nie do zgromadzenia wspólników. Podobne stanowisko Sąd Najwyższy zajął w wyroku z dnia 21 marca 2001 r., I PKN 322/00 (OSNAPiUS 2002 nr 24, poz. 600), stwierdzając, że do osoby zatrudnionej na stanowisku członka zarządu nie stosuje się art. 374 k.h. (art. 203 k.h.) z chwilą jej odwołania z funkcji członka zarządu, chociaż nadal pozostaje w zatrudnieniu na stanowisku członka zarządu określonym w umowie o pracę. W kolejnym wyroku z dnia 24 stycznia 2002 r., I PKN 838/00 (PiZS 2003 nr 4, s. 38), Sąd Najwyższy wypowiedział następujący pogląd: skoro odwołanie członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością następuje z dniem podjęcia stosownej uchwały, to z tą chwilą do podejmowania wszelkich czynności w imieniu spółki wobec osób, które utraciły członkostwo, właściwy jest zarząd, a wyjątek określony w art. 203 k.h. nie ma zastosowania. Konieczność reprezentowania spółki, co stanowi wyjątek, przez radę nadzorczą a nie przez zarząd, dotyczy tylko umów pomiędzy spółką a członkami zarządu, nie zaś byłymi członkami zarządu. Reprezentowany jest więc jednolity pogląd, że po podjęciu uchwały o odwołaniu pracownika z funkcji członka zarządu rada nadzorcza spółki z ograniczoną odpowiedzialnością nie ma już w stosunku do tego pracownika atrybutu organu uprawnionego do działania za pracodawcę w rozumieniu art. 3¹ k.p., gdyż nie ma zastosowania uprawniający ją do tego przepis art. 203 k.h.

Inna jest sytuacja, gdy oświadczenie o rozwiązaniu z pracownikiem umowy o pracę zostaje złożone razem z odwołaniem go ze stanowiska członka zarządu. Wówczas uprawnionym do dokonania tej czynności jest organ lub osoba wymieniona w art. 203 k.h. Taki pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 13 kwietnia 1999 r., I PKN 3/99 (OSNAPiUS 2000 nr 12, poz. 460), stwierdzając, że rada nadzorcza spółki z ograniczoną odpowiedzialnością jest uprawniona do jednoczesnego odwołania prezesa zarządu i rozwiązania z nim umowy o pracę bez wypowiedzenia z jego winy. Uzasadniając ten pogląd wyjaśnił, że nie można kwestionować uprawnień rady nadzorczej do dokonania obydwu tych czynności wtedy, gdy były one jednoczesne, objęte jednym aktem woli i dotyczyły członka zarządu, co do którego radzie nadzorczej przysługiwały uprawnienia w zakresie powoływania, odwoływania i zawieszania w czynnościach członków zarządu. Stanowisko to zostało przyjęte przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 18 grudnia 2002 r., I PK 296/02 (Prawo Pracy 2003 nr 7-8, s. 49), gdzie stwierdza się, że rada nadzorcza jest uprawniona do rozwiązania

umowy o pracę tylko w razie jednoczesnego odwołania z funkcji członka zarządu i rozwiązania umowy o pracę. Podobnie Sąd Najwyższy wypowiedział się w uzasadnieniu wyroku z dnia 17 lutego 2004 r., I PK 305/03 (OSNP 2004 nr 24, poz. 421), w sprawie dotyczącej rozwiązania umowy o pracę za wypowiedzeniem. Z kolei w uzasadnieniu wyroku z dnia 26 września 2006 r., II PK 47/06 (OSNP 2007 nr 19-20 poz. 271) Sąd Najwyższy stwierdził, że po podjęciu uchwały odwołującej członka zarządu rada nadzorcza nie może realizować w stosunku do odwołanego członka zarządu uprawnień w sprawach ze stosunku pracy wynikających z art. 203 k.h., czyli nie może dokonywać zmian w istniejącym stosunku pracy ani rozwiązać tego stosunku za wypowiedzeniem lub bez wypowiedzenia i to niezależnie od tego, czy członek zarządu dowiedział się o odwołaniu. „Czynności w tym zakresie mogą być dokonane przez radę nadzorczą tylko w ten sposób, że na mocy jednej uchwały, podjętej w wyniku jednego głosowania, nastąpi zarówno odwołanie członka zarządu z funkcji, jak i rozwiązanie z nim umowy o pracę. W takim wypadku uchwała w obu kwestiach dotyczy aktualnego członka zarządu.” Podobnie w uzasadnieniu niepublikowanego wyroku Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2007 r., I PK 127/07, w którym stwierdza się, że „równoczesność czynności rady nadzorczej należy rozumieć dosłownie” i że „równoczesność czynności ma miejsce tylko wówczas, gdy są one podjęte w jednej uchwale.” Według Sądu Najwyższego „wypowiedzenie umowy o pracę w następnej uchwale nie spełnia wymogów jednoczesności z odwołaniem z funkcji w zarządzie, choćby następna uchwała została podjęta bezpośrednio po odwołaniu.”

W rozpoznawanej sprawie stan faktyczny jest niesporny. Uchwałą [...] rady nadzorczej pozwanego z dnia 21 października 2006 r. powód został odwołany ze stanowiska prezesa zarządu-dyrektora naczelnego pozwanego. Następnie, tego samego dnia bezpośrednio po podjęciu uchwały [...] rada nadzorcza pozwanego podjęła kolejną uchwałę [...] delegującą członka rady nadzorczej Włodzimierza M. do samodzielnego pełnienia czynności nadzorczych. Paragraf 1 tej ostatniej uchwały upoważniał Włodzimierza M. do rozwiązania w dniu 21 października 2006 r. umowy o pracę z powodem oraz do wręczenia mu tego wypowiedzenia. W dniu 21 października 2006 r. powód otrzymał od Włodzimierza M. pismo, w którym zawarta była informacja o odwołaniu powoda ze stanowiska prezesa zarządu-dyrektora naczelnego pozwanego oraz oświadczenie o wypowiedzeniu umowy o pracę z zachowaniem trzymiesięcznego okresu wypowiedzenia. Niesporna jest również okoliczność mająca istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy, że odwołanie powoda ze sta-

nowiska prezesa zarządu-dyrektora naczelnego pozwanego stanowiło jedyną przyczynę rozwiązania z nim umowy o pracę (§ 4 ust. 1 umowy o pracę z dnia 24 czerwca 2006 r.).

W związku z powyższym zważyć należy, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego odwołanie pracownika ze stanowiska prezesa zarządu spółki akcyjnej stanowi przyczynę uzasadniającą wypowiedzenie mu umowy o pracę, której zawarcie wiązało się bezpośrednio z powołaniem go na to stanowisko (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 25 listopada 1997 r., I PKN 388/97, OSNAPiUS 1998 nr 18 poz. 540; z dnia 26 stycznia 2000 r., I PKN 479/99; OSNAPiUS 2001 nr 11, poz. 377). W orzecznictwie Sądu Najwyższego ukształtował się również pogląd, iż przyczyna może być sformułowana w piśmie wypowiadającym umowę o pracę w sposób ogólny wówczas, gdy okoliczności związane z zakończeniem stosunku pracy są znane pracownikowi, bądź wynikają z innych dokumentów. W razie wystąpienia pracownika do sądu pracodawca obowiązany jest wówczas skonkretyzować tę przyczynę (por. np. wyroki: z dnia 24 lutego 1998 r., I PKN 538/97, OSNAPiUS 1999 nr 3, poz. 86 oraz dnia 26 marca 1998 r., I PKN 565/97, OSNAPiUS 1999 nr 5, poz. 165). W okolicznościach niniejszej sprawy jest zatem oczywiste, że z treści § 4 ust. 1 umowy o pracę z dnia 24 czerwca 2006 r. wynika jednoznacznie, że rozwiązanie umowy o pracę z powodem z zachowaniem trzymiesięcznego okresu wypowiedzenia nastąpiło „na skutek odwołania z pełnionego stanowiska przez Spółkę (...)”. Przyczyną rozwiązania z powodem umowy o pracę w rozumieniu art. 30 § 4 k.p. było zatem odwołanie powoda ze stanowiska prezesa zarządu-dyrektora naczelnego pozwanego. Zgodnie natomiast z intuicją językową przyczyna to czynnik wywołujący jakieś zjawisko jako swój skutek, a zatem między przyczyną rozwiązania stosunku pracy a wypowiedzeniem umowy o pracę istnieje związek przyczynowy tego rodzaju, że wypowiedzenie umowy jest skutkiem wskazanej przyczyny, która powinna poprzedzać w czasie wypowiedzenie. Odnosząc to do okoliczności rozpoznawanej sprawy należy przyjąć, że w sensie logiczno-temporalnym odwołanie powoda ze stanowiska prezesa zarządu-dyrektora naczelnego pozwanego powinno poprzedzać (być wcześniejsze) rozwiązanie z nim umowy o pracę na tym stanowisku. Inaczej, w chwili składania przez pracodawcę oświadczenia woli o wypowiedzeniu powodowi umowy o pracę powinna już zaistnieć i być mu znana przyczyna wypowiedzenia umowy. W przypadku spółki akcyjnej jako pracodawcy oznacza to, że uchwała rady nadzorczej o odwołaniu powoda ze stanowiska prezesa zarządu-dyrektora naczelnego

nego stanowiącym przyczynę rozwiązania z powodem umowy o pracę na tym stanowisku powinna wyprzedzać uchwałę rady nadzorczej upoważniającą przewodniczącego rady nadzorczej do rozwiązania z powodem umowy o pracę. Sąd Najwyższy w obecnym składzie nie podziela zatem stanowiska, że czynności w zakresie rozwiązania umowy o pracę z członkiem zarządu mogą być dokonane przez radę nadzorczą tylko w ten sposób, że na mocy jednej uchwały, podjętej w wyniku jednego głosowania, nastąpi zarówno odwołanie członka zarządu z funkcji, jak i rozwiązanie z nim umowy o pracę.

Podobnie, nie można podzielić restrykcyjnego stanowiska, zgodnie z którym wynikające z orzecznictwa wymaganie równoczesności czynności rady nadzorczej należy rozumieć dosłownie oraz że wypowiedzenie umowy o pracę w następnej uchwale nie spełnia wymogów równoczesności z odwołaniem z funkcji w zarządzie, choćby następna uchwała została podjęta bezpośrednio po odwołaniu.

W niniejszej sprawie uchwała rady nadzorczej o odwołaniu powoda ze stanowiska prezesa zarządu-dyrektora naczelnego i uchwała rady nadzorczej upoważniająca przewodniczącego rady nadzorczej do rozwiązania w dniu 21 października 2006 r. z powodem umowy o pracę zostały nie tylko podjęte w tym samym dniu, tj. dnia 21 października 2006 r., ale także zostały podjęte bezpośrednio po sobie, kolejno jedna po drugiej. Ponadto, każda z tych uchwał weszła w życie w dniu ich podjęcia, tj. w dniu 21 października 2006 r. Należy ponadto zważyć, że pojęcie równoczesny jako synonim dziejącego się w tym samym czasie jest jednak relatywne, bowiem o równoczesności decyduje to, w jakim odcinku czasu dzieje się dane zdarzenie, a te odcinki czasu mogą być różne, na przykład dzień, w którym uchwały wchodziły w życie. Z tego punktu widzenia uchwały wchodzące w życie w tym samym dniu, tj. 21 października 2006 r. są równoczesne, bowiem nie ma znaczenia, o której na przykład godzinie zostały podjęte. W konsekwencji należy przyjąć, że jeżeli uchwała rady nadzorczej spółki o odwołaniu osoby ze stanowiska prezesa zarządu-dyrektora naczelnego spółki bezpośrednio poprzedza podjętą w tym samym dniu i wchodzącą w życie w tym dniu uchwałę tej rady o upoważnieniu prezesa rady nadzorczej do rozwiązania z tą osobą umowy o pracę za wypowiedzeniem, przy czym jedyną przyczyną wypowiedzenia jest odwołanie, to należy przyjąć, że zachowane zostało wymaganie równoczesności, co z kolei oznacza, że rada nadzorcza nie traci uprawnień do podejmowania czynności w zakresie rozwiązania umowy o pracę z odwołanym prezesem zarządu-dyrektorem naczelnym.

Biorąc powyższe pod rozwagę Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

=====